

„terminowaniem” połączonym ze stopniowym wtajemniczaniem w historię i misterium zbawienia, praktykę obyczajów ewangelicznych i uczestnictwem w życiu liturgicznym Kościoła. W ten sposób katechumeni otrzymują odpowiednią formację doktrynalną, moralną i liturgiczną, aby po jej zakończeniu przyjąć świadomie i owocnie sakramenty wtajemniczenia jako znak przemyślenia z Bogiem i włączenia do Jego Kościoła.

Lublin

KS. CZESŁAW KRAKOWIAK

Ks. Jerzy Stefański

NOWA REDAKCJA MSZY WSPÓLNYCH (COMMUNIA) W MSZALE PAWŁA VI

Uroczystości, święta i obchody ku czci świętych, w liturgicznej tradycji Kościoła starożytnego, związane były przede wszystkim z celebracją eucharystyczną opartą na własnym, pełnym formularzu mszalnym. Jednakże nadmierny rozwój kultu świętych, którym w sakramentarzach, a później w mszałach nie można już było ze względów czysto praktycznych dodawać odrębnych formularzy mszalnych, spowodował konieczność redagowania tekstów wspólnych, „zbiorowych”, przeznaczonych dla większej grupy świętych o podobnym charakterze życia i świętości. Korzystano przy tym początkowo z gotowych już tekstów używanych dla indywidualnego świętego, które przeznaczono na użytek większej grupy świętych, którym nie układano już własnego zestawu oracji (kolekta, modlitwa nad darami i modlitwa po Komunii św.), względnie śpiewów antyfonalnych (ant. na wejście, offertorium i ant. komunijna) oraz czytań biblijnych.

Mszał Rzymski (= MR) Pawła VI z roku 1970, przeredagowany w wyniku postulatów Konstytucji Liturgicznej (art. 21, 23, 25) zawiera również nowy zestaw formularzy *Mszy wspólnych*. Obowiązujący do roku 1970 MR posiadał w dziale *Commune Sanctorum* (= CS) 22 formularze mszalne. Oto one:¹

1. C. unius aut plurimorum summorum pontificum.
2. C. unius martyris pontificis (extra tempus paschale).
3. C. unius martyris non pontificis.
4. C. plurimorum martyrum (extra tempus paschale).
5. C. unius martyris tempore paschali.
6. C. plurimorum martyrum tempore paschali.
7. C. confessoris pontificis.

¹ Na temat Mszy wspólnych w poprzednim MR zob. J. Stefański, *Msze wspólne (Commune Sanctorum) w liturgii rzymskiej*, RBL 22 (1969) 333—342.

8. C. doctorum.
9. C. confessoris non pontificis.
10. C. abbatum.
11. C. Virginis et martyris.
12. C. Virginis.
13. C. martyris non virginis.
14. C. nec virginis nec martyris.
15. C. dedicationis Ecclesiae.
16. C. festorum Beatae Mariae Virginis.
17. C. plurium confessorum pontificum.
18. C. plurium confessorum non pontificum.
19. C. plurium virginum et martyrum.
20. C. virginum tantum.
21. C. plurium martyrum non virginum.
22. C. plurium nec virginum nec martyrum.

W zestawie CS poprzedniego MR znajdujemy ponadto 5 formularzy wotywnych *De sancta Maria in sabbato*. Wszystkie teksty CS zostały tam podzielone na 16 kategorii tematycznych, choć jedynie 9 z nich operowało pełnymi formularzami mszalnymi (3 oracje wchodzące w skład tzw. euchologii mniejszej).

1. ORGANIZACJA PRACY NAD REDKACJĄ CS

Rada do wykonania postanowień Konstytucji Liturgicznej (tzw. Consilium)², odpowiedzialna za nowy kształt prawie wszystkich ksiąg liturgicznych, w tym oczywiście także Mszału, powołała 11 marca 1964 ze swego grona osobną Komisję (Coetus a studiis nr 18), która miała opracować dla przyszłego Mszału nowe teksty formularzy Mszy wspólnych (czyli CS) oraz przygotować teksty CS dla *officium* brewiarzowego (stąd tytuł Komisji: De Communibus Breviarii et Missalis recognoscendis). Przewodniczącym, czyli relatorem Komisji został mianowany B. Neunheuser OSB (późniejszy Rektor Papieskiego Instytutu Liturgicznego w Rzymie), sekretarzem G. Sobrero SDB, a konsultorami byli: F. Dell'Oro SDB, R. Hesbert OSB, E. Lengeling, B. Opfermann, H. Schmidt SJ (w sumie zatem 3 Niemców, 2 Włochów, jeden Francuz i jeden Holender). Oczywiście, w samych pracach nad redakcją CS swój udział mieli także inni liturgiści, zwłaszcza członkowie Komisji tematycznie powiązanych z pracami Komisji 18. Chodzi tu przede wszystkim o grupy studyjne odpowiedzialne za całość reformy Mszału (relator J. Wagner) lub księgi Liturgii Godzin (A. G. Martimort)³. Ponadto ponieważ problem CS zależy w istot-

² Dla poznania organizacji pracy Consilium (1964-1969), zob. J. Stefański, *Rola Consilium w posoborowej reformie liturgicznej*, STV 23 (1985), nr 2, 293—310.

³ Zob. B. Neunheuser, *Das „Commune Sanctorum” und seine Probleme*, w: P. Jounel, R. Kaczyński, G. Pasqualetti (red.), *Liturgia opera divina e umana*, Roma 1982, 703 n.

ny sposób od ustaleń, który ze świętych znajdzie się w kalendarzu uniwersalnym Kościoła i jaką „uzyska” kategorię obchodów liturgicznych (uroczystość, święto, wspomnienie obowiązkowe lub dowolne), stąd Komisja 18 zależna była od uprzednich ostatecznych decyzji Komisji 1 (De Calendario, relator P. Jounel). Ustalenia związane z doбором czytań mszalnych przeszłego zestawu CS nakazywały również ścisłą współpracę z Komisją 11 (De lectionibus biblicis in Missa, relator – C. Vagaggini OSB). Konsultowano się również z Komisją 13 (De Missis votivis, relator – H. M. Roguet OP) szukając „liturgicznego miejsca” dla formularzy mszy wspólnych, niegdyś zaliczanych do wotywnych (De Maria in sabbato oraz Commune Dedicacionis Ecclesiae) oraz współpracowano dość regularnie z Komisją 14 (De cantibus in Missa, relator – E. C. Moneta), aby dobrać odpowiednie teksty śpiewów zmiennych (ant. na wejście i ant. komunijna) nowych formularzy mszalnych CS.

Prace nad nową redakcją formularzy mszalnych CS trwały od 1964 do 1969 roku, jakkolwiek zadaniowy schemat tekstów gotowy był już w 1966. Poszczególne fazy prac Komisji utrwalone zostały w formie tzw. *Schemata*. Wśród najważniejszych, dotyczących naszej problematyki należy wymienić:

- Schemata n. 66 (De Missali et Breviario 2), 1965.03.20, „De comunibus Breviarii et Missalis recognoscendis”, ss. 8.
- Schemata n. 94 (De Missali et Breviario 3), 1965.05.10, „De compositione et progressu Communium Sanctorum in Missali Romano”, ss. 21.
- Schemata n. 153 (De Missali 19), 1966.04.05, „De Communibus Breviarii et Missalis recognoscendis” ss. 13.
- Schemata n. 196 (Missali 30), 1966.10.13, „De Communibus in Missali et in Breviario”, ss. 6.

Ponadto problemy CS wzmiankowane i zanotowane są w licznych *Schemata* autorstwa Komisji 1, 11, 13 i 14, które w ramach swoich kompetencji dotyczyły pośrednio zestawów CS, np. Schemata 239 z dnia 25 sierpnia 1967 (De generali structura Officii divini) omawia umiejscowienie CS w strukturze Liturgii Godzin. Analogicznego przykładu dostarczy nam Schemata n. 338 (De antiphonis) z dnia 14 lutego 1969, traktujące o kryteriach doboru antyfon do formularzy CS⁴.

Całość prac Komisji 18, ustalającej nową postać mszy wspólnych, ukazała się w nowym mszale, aprobowanym przez papieża Pawła VI 11 marca 1970. Charakterystyczny jest tu jeden, nieschematyczny fakt. Władzą ustawodawczą zatwierdzającą wszystkie nowe struktury rytowe i nowe teksty zreformowanych ksiąg liturgicznych były plenarne kongresy Consilium, na których szczegółowo analizowano detaliczne kwestie związane z reformą liturgiczną Soboru Watykańskiego II. Jednakże *iter redactionale* CS stanowił tu wyjątek i został przyjęty dopiero przez tę sesję Consilium, na której głosowano nad całością nowej redakcji Mszału Rzymskiego. Przyczyną takiego „odstępstwa” od reguły były kwestie organizacyjne tkwiące w samej materii CS, której nie

⁴ Wymieniony powyżej zestaw *Schemata* znajduje się w Archiwum Kongregacji Spraw Kultu Bożego oraz Dyscypliny Sakramentów.

mogła opracować samoistnie jedna Komisja 18. Była ona bowiem permanentnie zależna od uprzedniego rozwiązania kilku innych liturgicznych zagadnień, nad którymi pracowały osobne Komisje. Dotyczyło to, jak wiemy, ustaleń odnoszących się do kalendarza, lekcjonarza, antyfonarza, mszy wotywnych oraz księgi Liturgii Godzin. Stąd, poza posiedzeniami Komisji mieszanych, sprawy CS rozpatrywane były jedynie na poziomie spotkań roboczych przewodniczących poszczególnych Komisji (tzw. Consulta relatorum)⁵.

2. PRZEBIEG PRAC REDAKCYJNYCH – KRYTERIA ZMIAN

Dlaczego należało dokonać nowej redakcji tekstów CS poprzedniego MR? Jakie zarzuty podnoszono względem tych tekstów? Można by je zestawić następująco:

- a) poprzednie CS nie rozwijało się się organicznie. Stanowi ono raczej przypadkowy zestaw tekstów, wymuszony nadmiernym rozwojem kultu świętych, których obchody trzeba było redukować do kilku generalizujących kategorii, nie zawsze uwypuklających ich specyficzny rys czy charakter życia i świętości określonej grupy kanonizowanych osób. Bez głębszego analizowania źródeł liturgicznych (sakramentarze i pierwsze mszały X—XII w.) warto tu przypomnieć, że sakramentarze gelazjańskie VIII znały 4 kategorie CS: apostołi, martyres, confessores, virgines). W X w. dodano *Commune virginis non martyris*. Reforma MR 1570 usunęła *Commune Apostolorum*, a dodała *Commune non virginum*, *Commune Doctorum* oraz *Commune pro abbate*. Benedykt XV polecił dodać w r. 1920 *Commune Beatae Mariae Virginis*, które dotąd znajdowało się wśród Mszy wotywnych, a Pius XII w r. 1942 zadekretował nowe *Commune Summorum Pontificum*⁶.
- b) teksty CS mają często charakter nieokreślony, bezbarwny, ogólnikowy, łatwy do zastosowania wobec wielu świętych o bardzo zróżnicowanym sposobie życia.
- c) wiele czytań mszalnych CS powtarza się zbyt często, np. ewangelia o pięciu pannach mądrych i nieroztropnych była czytana między 16 a 25 listopada aż trzykrotnie. Podobnie osłuchane są niektóre śpiewy (np. *Iustum ut palma florebit* występuje raz jako ant. na wejście, raz jako graduał czy w końcu jako śpiew na ofiarowanie)⁷. Zatem należy zdecydowanie rozszerzyć zestaw czytań i ubogacić śpiewy mszalne.
- d) odczuwa się brak mszy wspólnych dla kapłanów⁸.
- e) należy odrzucić negatywne określenia niektórych kategorii świętości w tytułach CS, czyli: *C. Confessoris non Pontificis* (tekst tego C. wcale nie wska-

⁵ O tym „redakcyjnym” fakcie wspomina A. Bugnini, *La riforma liturgica (1948-1975)*, Roma 1983, 328.

⁶ Powyższe historyczne dane opieramy na Schemata n. 94. Stanowi on źródłowe i detaliczne studium powstania i rozwoju CS w oparciu o analizę najstarszych sakramentarzy liturgii rzymskiej. Autorem jest Ferdinando Dell’Oro SDB.

⁷ Zob. J. Stefański, *Msze wspólne...*, 341.

⁸ Tamże.

zuje, że chodzi tu np. o świętego kapłana czy misjonarza), *C. plurium Confessorum non Pontificum*, *C. pro martyre non virgine*, *C. pro nec virgine nec martyre* (dzisiejsze pojęcie „wdowy” różni się od podobnego stanu i autorytetu w czasach Kościoła starożytnego czy średniowiecznego).

f) określenie *confessor* w zestawie CS różni się od swego antycznego znaczenia. W wielu współczesnych językach kojarzy się raczej ze spowiednikiem. Ponadto jest ono zbyt ogólne⁹.

Z kolei chcemy zaprezentować, z konieczności w dużym skrócie, proces „rodzenia” się nowych tekstów formularzy CS.

Komisja 18 otrzymała od prezydium Consilium kilka bardzo ogólnych sugestii, wyznaczających kierunek prac nad nowym kształtem mszy wspólnych. Proponowały one nowe, bardziej logiczne uporządkowanie tekstów (np. umieszczenie *C. dedicationis Ecclesiae* na początku zestawu CS, jako że traktują te teksty o święcie czy uroczystości Chrystusa Pana; na drugim zatem miejscu należałoby umieścić *C. Festorem Beatae Mariae Virginis*). Następną propozycja dotyczyła ograniczenia dotychczasowej ilości CS. Raczej mniej kategorii tekstów mszy wspólnych, natomiast bardziej zróżnicowane wewnątrz danej wyodrębnionej grupy. Nowy dział CS powinien również brać pod uwagę aktualny styl i potrzeby życia wiernych. Zatem ewolucja w zakresie omawianej części mszału musi uwzględnić modele świętości właściwe dla np. matek rodzin, misjonarzy, wychowawców itd.¹⁰.

Były to oczywiście sugestie ogólne i nie wiążące. W swoich pierwszych, zupełnie roboczych i wstępnych zarysach, Komisja zaproponowała zaledwie trzy kategorie CS: *Communia martyrum, confessorum et feminarum sanctarum*. Charakterystyczny jest tu podział w grupie „wyznawców” na: *confessor pontifex, summus pontifex, pontifex doctor, sacerdos, sacerdos doctor, religiosus, laicus*. Grupa zaś *feminae sanctae* dzieliła się na: *virgo, virgo martyr, martyr, nupta, vidua*¹¹. Komisja planowała również opracowanie dla każdej grupy tekstów CS odrębnego zestawu prefacji, modlitwy powszechnej oraz uroczystego błogosławieństwa na końcu Mszy św.¹². Dla dogłębnego zapoznania się z powstaniem i ewolucją formularzy CS postanowiono źródłowo zbadać i przeanalizować najstarsze sakramentarze i pierwsze mszały (missale plenarium). Dokonał tego F. Dell’Oro SDB¹³. Równocześnie przestudiowano propozycję reformy mszału, a w tym także CS, opracowaną na polecenie Piusa XII w roku 1948, który, jak wiadomo, planował już wówczas generalną reformę liturgii¹⁴. Odnosnie do CS propozycje z roku 1948 przewidywały następującą, nową systematyzację mszy wspólnych:

⁹ Zob. B. Neunheuser, *Das Commune...* 707.

¹⁰ A. Bugnini, *La riforma...*, 327.

¹¹ Schemata n. 66, art. 3.

¹² Tamże, art. 4.

¹³ Zob. przyp. 6.

¹⁴ Dowodem tego jest pięciotomowy dokument Kongregacji Rytów (wówczas jeszcze *sub secreto* zatytułowany: *Memoria sulla Riforma Liturgica*, Typis Polyglottis Vaticanis 1948. Msze wspólne omawiane są na ss. 293—303.

1. C. Dedicacionis Ecclesiae,
2. C. festorum B. Mariae V.,
3. C. Apostolorum et Evangelistarum,
4. C. Summorum Pontificum,
5. C. unius Martyris,
6. C. pluriomorum Martyrum,
7. C. Confessorum Pontificum vel Sacerdotum (variationes pro Summ. Pont., pro Doctoribus, pro Abbatibus),
8. C. confessorum laicorum,
9. C. sanctorum Martyrum,
10. C. Virginum sacrarum,
11. C. Matrum familias vel Viduarum¹⁵.

Propozycje powyższe, jakkolwiek stanowiły pewne uproszczenie w stosunku do zestawu w Mszałe trydenckim, (z niektórymi zmianami z roku 1920 i 1942), jednakże nie mogły być już wzorcem dla lat sześćdziesiątych naszego stulecia.

Na dni 5—14 maja 1966 zapowiedziano robocze spotkanie w Rzymie wszystkich relatorów Komisji wchodzących w skład Consilium. Na te obrady Komisja 18 przygotowała swoją aktualną wersję nowej redakcji formularzy CS¹⁶. Relacja ta przedstawia dyskutantom zasadnicze kierunki postępowania przy opracowaniu CS. Oto niektóre z tych propozycji:

- a) CS, które w przeszłości przejęły (czyli zapożyczyły) teksty z formularzy własnych danego świętego, należy przepracować i opatrzyć nowymi tekstami.
- b) Zmniejszyć ilość kategorii mszy wspólnych. Wystarczyłyby trzy zasadnicze grupy: *Commune Martyrum, Confessorum, Virginum et aliarum Sanctarum*. Ta ostatnia grupa dzieliłaby się następująco: pro virgine martyre, martyre, virgine, nupta, vidua. Byłyby one oczywiście poprzedzone w zestawie CS dwoma tradycyjnymi grupami mszy wspólnych: *C. Dedicacionis Ecclesiae*¹⁷ oraz *C. festorum BMV*.
- c) Zestaw czytań biblijnych, zgodnie z ustaleniami Komisji 11 (*De lectionibus biblicis in Missa*), przewiduje również potrójny układ, czyli wyjątki ze Starego Testamentu, z Listów Apostolskich oraz z Ewangelii.
- d) Dla każdego formularza CS przewidziane jest opracowanie Modlitwy wiernych.
- e) Teksty prefacji nie będą układane *ex novo*, lecz zaczerpnięte i wybrane z bogatego dziedzictwa tradycji.

¹⁵ Tamże. 302.

¹⁶ Zawarta jest ona w *Schemata* n. 153, (z dnia 5 kwietnia 1966), której główne założenia tutaj prezentujemy.

¹⁷ Msze wspólne na poświęcenie kościoła sięgają na pewno VII—IX w., zob. F. Dell'Oro, *La Messa „In Dedicacione ecclesiae” nei Missali ambrosiani antichi, w: Miscellanea Liturgica in onore di S. E. il Card. G. Lercaro, Roma-Parigi-Tournai 1967, II, 545 nn.*

f) Antyfony formularzy CS należy również dobierać z dziedzictwa tradycji śpiewu gregoriańskiego¹⁸.

Nie wszystkie jednak z powyżej przedstawionych propozycji znalazły uznanie wśród konsultorów – relatorów pozostałych Komisji. Przede wszystkim nie zgodzono się z tradycyjnym dotychczasowym podziałem CS. Orientującą w tej materii powinna być Konstytucja o Kościele – *Lumen Gentium* (= LG), zwłaszcza art. 39–42, które mówią o powszechnym powołaniu do świętości. W oparciu zatem o przesłanie LG, można by zaproponować cztery kategorie formularzy CS: apostołi, martyres, sancti (in communi, pastores, religiosi), sanctae (in communi, virgines)¹⁹. Próbowano połączyć tutaj zarówno względy i tradycje historyczne, jak też wymogi współczesnego życia, Charyzmat zaś życia zakonnego, odpowiedzialność duszpasterska, rodzinna itp. – powinien znaleźć odbicie w poszczególnych formularzach wewnątrz określonej grupy CS. Racje za takim „poczwórnym” układem CS były następujące:

- a) CS apostołów: ta kategoria świętych znajdzie się tylko w *Brewiarzu Rzymskim*. Stąd zasługują oni, aby w mszale posiadali indywidualne własne formularze.
- b) Męczennicy są najstarszym świadectwem autentycznego życia Kościoła. Podgrupy tekstów mszalnych w ramach tej kategorii świętych nie muszą uwzględniać podziału na męczennika biskupa czy kapłana. Natomiast warto zachować elementy czasu liturgicznego, czyli celebracje w okresie Wielkanocnym, Adwencie, itd.
- c) Usuwa się dużą, obszerną dotąd kategorię formularzy mszy wspólnych dla „wyznawców”. Nazwa „confessor” ma aktualnie inne znaczenie aniżeli w starożytności. Oznaczała wówczas osobę, która również doznała prześladowań, cierpień, choć nie poniosła za to śmierci. Stąd, tą dawną kategorią można obdarzyć msze wspólne zestawione w grupach noszących tytuł: sancti – sanctae.
- d) Zachować należy jako wyodrębnioną grupę CS *Virginum*. Są one przykładem eschatycznego wymiaru Kościoła. Dlatego nie powinny występować w grupie formularzy łącznie z innymi typami świętości kobiet. Argumenty natury historycznej (antyczność znała już CS *Virginum*) przemawiają również za zachowaniem tej tradycji. Grupa ta, zgodnie z tradycją biblijną, powinno uwzględniać także dziewice rodzaju męskiego.
- e) W grupie CS „świętych” nie wydaje się rzeczą konieczną wyszczególnienie powołania do macierzyństwa czy ojcostwa. Opuścić należy tytuł *vidua*, gdyż nie są już aktualne warunki towarzyszące ongiś stylowi życia tej kategorii kobiet.
- g) Na koniec Komisja proponuje opuścić (ratione „inflationis”) C. Doctorum, C. Abbatum oraz C. Summorum Pontificum²⁰.

¹⁸ Taką opinię prezentował już wcześniej członek Komisji 18, – świętny zarazem znawca antyfonarzy średniowiecznych – R. J. Hesbert, *La réforme du Missel et des communs*, LMD 35 (1953) 95–109.

¹⁹ Schemata 196, art. 2.

²⁰ Tamże, art. 4.

Ten sam Schemat zawiera ponadto szereg propozycji redakcyjnych odnoszących się do poszczególnych elementów formularzy mszalnych CS. Kolejno zatem znajdujemy tu sugestie dotyczące ubogacenia zestawu czytań biblijnych dla każdej kategorii CS. Psalmi responsoryjne powinny harmonizować z odpowiednim (pierwszym) czytaniem. W zestawie oracji tworzących eucharystię mniejszą (na którą składa się kolekta, modlitwa nad darami oraz modlitwa po komunii), jedynie kolekta może posiadać treści podkreślające dany „typ” świętości czy charyzmat określający kategorię specyficznego życia w świętości. Pozostałe dwie modlitwy formularza mszalnego powinny raczej mieć związek z celebrowanym misterium eucharystycznym aniżeli przypominać generyczne cnoty danego świętego lub odwoływać się do jego pośrednictwa. Zestaw prefacji nie powinien być zbyt obszerny. Antyfony, które w całości należy oprzeć na tradycji śpiewu gregoriańskiego, mogłoby występować także w wersji dłuższej, przeznaczonej dla celebry bardziej uroczystej. W końcu, Komisja proponuje umieszczenie Mszy wspólnych w rocznicę poświęcenia kościoła oraz o Najświętszej Maryi Pannie w zestawie mszy wotywnych²¹.

Powyższy etap prac redakcyjnych, jakkolwiek wyznaczył zasadniczy zarys układu tekstów formularzy CS nie zakończył jeszcze całości debat nad tą częścią MR. Wrócono ponownie do tych zagadnień w związku z redagowaniem całości MR. Dokonało się to na przełomie lat 1968—69. Pod przewodnictwem prof. J. Wagnera, konsultorzy wszystkich Komisji tworzących i redagujących poszczególne części MR, uzgadniali ostateczny kształt Mszału Pawła VI. Również CS uzyskało swój definitywny kształt. Ostatecznie obejmuje ono zaledwie 7 grup formularzy:

- C. dedicationis ecclesiae,
- C. Beatae Mariae Virginis,
- C. martyrum,
- C. pastorum,
- C. doctorum Ecclesiae,
- C. virginum,
- C. Sanctorum et Sanctarum.

Oczywiście, wewnątrz tych 7 grup występują dodatkowe zróżnicowania i odrębności tekstowe, warunkowane bądź to czasem liturgicznym (np. okresem Bożego Narodzenia lub okresem Wielkanocnym), bądź to samą specyfiką życia, powołania czy pracy określonej grupy świętych. Przykładem może być tu C. Sanctorum et Sanctarum zawierające m.in. formularze mszalne dla zakonika, dla świętego, który pełnił dzieła miłosierdzia, dla wychowawcy, itd. Opublikowanie MR w edycji typicznej w kwietniu 1970 roku wyznaczyło zarazem datę oficjalnego ukazania się nowej, obowiązującej postaci tekstów CS.

Wspólnie z Komisją 11 (*De lectionibus biblicis in Missa*), Komisja 18 ustaliła również ostateczny zestaw czytań biblijnych. Dla każdej grupy CS przewi-

²¹ Tamże, art. 4n.

dziano bardzo bogaty zestaw i możliwości doboru zarówno czytań czerpanych ze Starego czy Nowego Testamentu, jak też perykop ewangelijnych (np. dla C. Sanctorum et Sanctarum przewidziano aż 18 czytań ewangelijnych).

* * *

Mszał, jak wszystkie zresztą księgi liturgiczne, jest tworem człowieka. Podlega zatem ewolucji, rozwojowi. równocześnie odbija on w sobie i utrwała sposób i treść (*mens et res*) modlącego się człowieka określonej epoki. Zależność tę zauważył już w V w. Prosper z Akwitanii (*lex orandi statuit legem credendi* – i odwrotnie!). Nowe, zreformowane formularze CS są również redakcyjnym świadectwem powyższej zasady. Charyzmatyczne powołanie do świętości, wyrażone treściami poszczególnych formularzy CS²² obejmuje wszystkich chrześcijan. Może jednak niekiedy przybrać ono formy wyjątkowe, nie typowe, np. powołanie do męczeństwa, dziedzictwa, sprawowania odpowiedzialności za dużą społeczność (np. powołanie do biskupstwa). One także znalazły swoje odbicie w formularzach CS.

Na koniec dwie małe uwagi natury redakcyjnej. Odczuwa się brak w MR osobnych formularzy CS dla przedstawicieli wspólnot monastycznych, prowadzących przecież bardzo specyficzny tryb życia. We współczesnym, zabieganym i pospiesznie żyjącym społeczeństwie, prawem paradoksu, występuje duży głód życia kontemplacyjnego, wyciszonego i wyodrębnionego z gwaru kultury masowej, nagłośnionej i technicznie przeładowanej. Druga uwaga dotyczy (historycznego) zawężania powołania do życia w dziewictwie jedynie w odniesieniu do kobiet (zob. 4 formularze CS *Virginum*). A przecież charyzmat życia w dziewictwie nie jest ograniczony płcią człowieka. Przyszłe uzupełnienia MR mogłyby również i w tej materii dokonać pewnej redakcyjnej korekty.

Gniezno

KS. JERZY STEFAŃSKI

²² Ze szczegółową analizą teologiczną wszystkich CS zapoznaje B. Neunheuser OSB, *J. Comuni del nuovo Messale Romano*, „Rivista Liturgica” 58 (1971) 515–532.